

I 1912 dannedes for engelsk Kapital Aktieselskabet „Aamosen“ med det Formaal bl. a. at udnytte en Del af de danske Moser til industrielt Brug, særlig ved Produktion af Brændsel. Dette Selskab, eller dets Filial, Aktieselskabet „Vildmoserne“, har forpagtet af Stamhuset Birkelse 2,200 ha i den midterste Del af Store Vildmose og tog desuden paa Haanden til fast Køpris yderligere 600 ha i Mosens sydøstlige Del, tilhørende ca. 50 Lodsejere i Byerne Biersted, Nr. Halne og Tylstrup; endvidere har Selskabet af Grevskabet Lindenberg forpagtet 2,200 ha i den nordlige Del af Lille Vildmose, altsammen med Brændselsproduktion i stor Stil for Øje. Men der er nu forløbet 6 Aar, uden at Selskabet har foretaget sig noget til Gennemførelse af Foretagendet. Tilbudet fra de private Moseejere i de nævnte Byer om Salg af deres Moselodder til Selskabet er i Mellemtiden bortfaldet, og endskønt Selskabet vel endnu er bundet ved Forpagtning af Fideikommisarealerne, maa dog ogsaa dette storstiledede, private Foretagende, der for øvrigt som Følge af Forholdenes Natur neppe har kunnet planlægges med fornødent Hensyn til en rationel Udnyttelse af de afgravede Arealer, betragtes som strandet.

Den som Følge af Verdenskrigen indtraadte Situation, der i mange Henseender har medført ændrede Forhold og Synsmaader paa en Række økonomiske og sociale Omraader, har ganske naturligt givet Anledning til, at ogsaa Spørgsmaalet om Udnyttelsen af de store, udyrkede Arealer og mægtige Tørvelag i Vildmoserne er blevet taget op til nærmere Overvejelse i Ministeriet med Henblik paa et under disse Forhold nærliggende Initiativ fra Statens Side i denne Sag.

Den stærke Begrænsning af Tilførslerne her til Landet af udenlandsk Brændsel har medført og vil i stigende Grad foraarsage en *Brændselstrang eller Brændselsnød* herhjemme, der utvivlsomt vil vedvare langt ud over Tidspunktet for Krigens Ophør, idet Tonnagemangel sikkert vil vedblive at gøre sig gældende i en Aarrække. Udenlandsk Brændsel kan efterhaanden neppe erholdes til væsentlig andet end nødvendigt industrielt Brug, Fabriksvirksomhed, Jernbanedrift m. v., medens Forbruget af Brændsel i Hjemmene og til Dels i Mejeridriften væsentlig maa tilfredsstilles ved den indenlandske Brændselsproduktion. Brændselshugsten i Landets Skove, der kun udgør nogle faa Procent af Arealet og navnlig er smaa i

Forhold til Landets Indbyggerantal, vil i Løbet af kort Tid være ganske utilstrækkelig til Landets Forsyning og maa ogsaa af forstmæssige Grunde snart ophøre.

Den private Tørveproduktion i Landets mindre Moser, og navnlig i Lavmoserne, er under disse Forhold, der betinger høje Priser paa Tørv og giver Anledning til en omfattende og usund Spekulation i Tørveskæring, i stærk Udvikling og medfører, at store Arealer af *gode Lavmoser*, der i Modsætning til Højmoserne er i høj Grad produktive Landbrugsarealer, særlig til Græsning og Høslæt, forvandles til værdiløse Tørvegrave og derved *ødelægges for al fremtidig Kultur*, til stor Skade for Landet, medens udyrkede Højmosearealer faar Lov til at ligge ubenyttede hen, endskønt der er Mulighed for gennem en rationel Udnyttelse af den i disse Moser værende store Brændselsmængde ikke blot at forhindre eller dog væsentlig formindske den nævnte Ødelæggelse af Lavmoser og afhjælpe Brændselstrangen, men tillige at *tilvejebringe nye, frugtbare Landbrugsarealer* paa Højmosernes Plads, naar Tørvelagets Afgravning og de afgravede Arealers Planering og Kultivering finder Sted paa rette Maade.

Hertil kommer saa endvidere den af hele Krigssituationen foraarsagede *store og stadig stigende Arbejdsløshed*, som i Forening med de foran nævnte Forhold i højeste Grad har tilskyndet Ministeriet til at overveje Mulighederne for en Indgriben fra Statens Side i Spørgsmaalet om de omhandlede Højmosers Udnyttelse i de angivne Øjemed, hvorved der vil kunne beskæftiges en stor Mængde af den ledige Arbejdskraft.

Kontorchef H. C. Larsen ved Statens Forsøgsvirksomhed har ud fra Betragtninger over de her anførte Forhold for Ministeriet fremsat Forslag til en Plan, hvorefter Vildmoserne ved Kombination af offentlig og privat Initiativ og Foretagssomhed kunde udnyttes til fælles Gavn for Landet i alle de ommeldte Henseender. Planen, som Ministeriet har lagt til Grund for sine Overvejelser, gaar ud paa følgende:

Begge Moserne, hvis mineralske Bund overalt ligger saa højt, at den for Bundens senere Kultur fornødne Afvanding kan finde Sted ved fri Afstrømning, sættes gennem Kanaler med simple Sluseværker i sejlbar Forbindelse med Limfjorden, saaledes at Transport af Tørv fra Moserne foruden med tilstedeværende Baner ogsaa og navnlig kan finde Sted med Skibe